

Datum
2025-03-14Dnr
273/2024
Er referens
U2024/02723Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)

IFAU har läst utredningen med utgångspunkt i vårt uppdrag att följa upp och utvärdera arbetsmarknads- och utbildningspolitik samt arbetsmarknadseffekter av socialförsäkringen.

Vi är positiva till utredningens analyser, resonemang och slutsatser, utan att vi för den skull tydligt kan tillstyrka förslagen som läggs. Vi vill särskilt lyfta fram följande punkter:

- Vi ser positivt på ambitionen att höja läraryrkets status (avsnitt 2).
- Vi ser positivt på initiativen för att underlätta alternativa vägar till en lärarexamen (avsnitt 12.1) och förslaget om att UKÄ ska få i uppdrag att utvärdera dessa (avsnitt 12.2). Även initiativen som tas för att skapa möjligheter att komplettera redan godkända gymnasiebetyg för att uppfylla kraven för särskild behörighet framstår som rimliga (avsnitt 11.7).
- Vi är tveksamma till förslaget att införa krav på lägst betyg C i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för antagning till lärarutbildningen på flera nivåer (avsnitt 11.3). Vi förstår och delar ambitionen, men ser risker för lärarförsörjningen. Ett alternativ kan vara att initialt ställa krav på lägst betyg D och senare utvärdera om ett högre krav är motiverat.
- Vi är positiva till förslaget att öka inslaget av ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier med 15 högskolepoäng (avsnitt 14.1.1), samtidigt som utbildningsvetenskaplig kärna (UVK) minskas i motsvarande grad (avsnitt 14.2).
- Vi ser positivt på ett ökat fokus på kognitionsvetenskap (avsnitt 15.4 och 15.6) samt undervisning i läs- och skrivinläring i lärarutbildningen (avsnitt 16.4).
- Vi instämmer i bedömningen att vetenskapliga studier baserade på omfattande kvantitativa data, analyserade med kontrollgrupper, bör ges en större roll i lärarutbildningen (s. 302).

Datum

2025-03-14

Lärare är viktiga

Forskning visar att lärare har en avgörande betydelse för elevers skolprestationer (se t.ex. Rockoff 2004; Chetty m.fl. 2014). Däremot har det varit svårare att fastställa exakt vilka egenskaper och förmågor hos lärare som spelar roll. Grönqvist och Vlachos (2008) finner till exempel att kognitiv förmåga och gymnasiebetyg hos blivande lärare inte har någon större inverkan på svenska elevernas skolresultat.

Mot bakgrund av detta är det svårt att dra långtgående slutsatser om hur rekryteringen till lärarutbildningen bör utformas. Samtidigt är det rimligt att som i SOU 2024:81 anta att väl förberedda och ambitiösa studenter samt en högre kvalitet på lärarutbildningen är gynnsamt. Att justera antagningskrav och utbildningens innehåll kan ha betydelse för att åstadkomma detta, men IFAU vill betona att andra faktorer sannolikt väger tyngre för att höja läraryrkets status och förbättra lärarnas möjligheter att göra ett bra jobb. I detta sammanhang är arbetsförhållandena i skolan med stor sannolikhet en nyckelfråga.

Antagningen till lärarutbildningen

Utredningen föreslår att det utöver nuvarande krav för särskild behörighet även ska införas ett krav på lägst betyg C i Svenska 3 eller Svenska som andraspråk 3 för antagning till grundlärarutbildning med inriktning mot F-3 och 4-6 samt till ämneslärarutbildning. För förskollärarutbildningen föreslås i stället ett krav på betyg D i dessa kurser, eftersom ett krav på betyg C skulle minska antalet antagna studenter alltför kraftigt.

En central motivering till de högre behörighetskraven är att många studenter idag har bristande förkunskaper, vilket påverkar kvaliteten på undervisningen. Goda kunskaper i svenska anses också vara avgörande för läraryrket, oavsett nivå och ämne. Högre behörighetskrav kan bidra till en förbättrad utbildningskvalitet, stärkt yrkesstatus och bättre förberedda nyexaminerade lärare. Utredningen landar i betyg C som krav för flera lärarutbildningar dels för att det finns tydliga betygskriterier på denna nivå (vilket saknas för betyg D), dels för att C-nivån bedöms som rimlig utifrån de kunskaper som lärarutbildningen och läraryrket kräver.

IFAU anser att resonemangen i utredningen i många avseenden är välgrundade. Den statistik som presenteras tyder dock på att antalet antagna studenter riskerar att minska markant, samtidigt som genomströmningen förväntas öka i relativt liten utsträckning. Det tyder på att det i nuläget finns en betydande andel studenter med lägre än betyg C i svenska, men som ändå klarar utbildningen.

Det är svårt att förutse konsekvenserna av att införa ett krav på lägst betyg C. Vi ser dock en risk för att antalet examinerade lärare minskar ganska mycket. Även om barnkullarna framöver blir mindre kvarstår lärarbristen som en potentiell utmaning. Detta ställer samhället inför en svår avvägning: Hur ska

Datum
2025-03-14

fördelarna med högre behörighetskrav vägas mot risken att skolor tvingas rekrytera obehöriga lärare för att täcka personalbehovet?

IFAU tar inte tydlig ställning i frågan, men menar att riskerna och utmaningarna måste beaktas. En möjlig lösning är därför att inledningsvis sätta betygskravet till D och efter några år utvärdera konsekvenserna. Därefter kan det avgöras om ytterligare skärpta krav är motiverade. En sådan lösning skulle innebära en höjning från dagens krav på lägst betyg E som medför att man undviker problematiken med ”snäll-E” som diskuteras i utredningen. Samtidigt delar vi utredningens bedömning att betyg C i grunden är en rimlig kravnivå och att tydliga betygsriterier skulle vara en fördel.

Utredningen föreslår även att lärosäten, och på sikt även Komvux, ska kunna erbjuda utbildningsinsatser för personer som är intresserade av läraryrket men som saknar den särskilda behörighet som de nya betygskraven medför. Genom att delta i dessa utbildningar kan individer komplettera sina betyg och därmed uppfylla behörighetskraven. IFAU ser positivt på detta förslag. Vi välkomnar också initiativen för att underlätta alternativa vägar in i läraryrket, exempelvis genom olika kompletterande pedagogiska utbildningar (KPU). Det är dessutom en god idé att ge UKÄ i uppdrag att utvärdera KPU. Även förslaget att Skolverket ska genomföra informationsinsatser för att öka intresset för lärarutbildningarna framstår som välmotiverat.

Innehållet i lärarutbildningen

Givet IFAU:s kompetensområde är det svårt att ha avgörande synpunkter på hur lärarutbildningens innehåll bör justeras. Vi anser dock att utredningen för ett genomtänkt resonemang i dessa frågor. Det framstår exempelvis som välmotiverat att stärka inslagen av både kognitionsforskning och undervisning i läs- och skrivinlärning. Vi delar också slutsatsen att lärarutbildningen inte bör förlängas för att möjliggöra detta, utan att andra delar av utbildningen (UVK) i stället bör minska.

Vidare delar vi uppfattningen att den svenska utbildningsvetenskapliga forskningen i hög grad bygger på småskaliga, kvalitativa studier. Vi ser positivt på resonemangen om att i större utsträckning i utbildningen av lärare integrera mer omfattande kvantitativa studier med kontrollgrupper för att bättre belysa undervisningens effekter.

Slutligen instämmer vi i bedömningen att verksamhetsförlagd utbildning (VFU) är en viktig del av lärarutbildningen. Den bör därför inte minskas för att andra inslag ska få en större roll i utbildningen.

Datum
2025-03-14

I detta ärende har generaldirektören Martin Söderström beslutat. Caroline Hall och Martin Lundin har varit föredragande.

Martin Söderström
Generaldirektör

Referenser

Chetty, R., J. Friedman och J. Rockoff. (2014), "Measuring the impacts of teachers I: Evaluating bias in teacher value-added estimates", *American Economic Review* 104 (9): 2593–2632.

Grönqvist, E. och J. Vlachos (2008), "Hur lärares förmågor påverkar elevers studieresultat", Rapport 2008:25, IFAU, Uppsala.

Rockoff, J. (2004), "The impact of individual teachers on student achievement: Evidence from panel data", *American Economic Review* 94: 247-252.